

פּה־סח סדר חמץ

היסוד הלאומי של חג החרות

ד"ר חזות גבריאל

ההיבט הלאומי של גאולתנו כמעט ואבד בשל הגלות הארוכה שאילצה את חכמינו לשים דגש על חובות היחיד. עם תקומתנו אנו חייבים להניף לראש התורן את היסוד הלאומי שהרי זוהי מטרתה העיקרית של התורה בהתוותה עבורנו את פניו של החג. התורה קבעה וניסחה את רכיבי החג באופן שנוכל לשמר את זהותנו הלאומית כלאום.

פּה - סח, מסורת הדיבור הלאומי.

איך נשמר את זיכרוננו הלאומי? התורה בחרה בדרך 'ההגדה'. לדיבור כוח אנרגטי - רוחני המחולל ומעצב את המציאות. בגלות מצרים הוא חסר לנו מאוד כיחידים וכעם. לא הייתה לנו זכות דיבור, ומכאן שהדיבור עצמו חזר ונגאל במצרים. קיבלנו זכות דיבור.

גלות הדיבור פוגעת באנשים ובתקשורת ביניהם, זו המאפשרת תשתית תקשורת לאומית. "לפעמים מנח הדיבור ומוכן לצאת, ואינו יוצא דרך הפה כי אם דרך העורף.....ופרעה הוא אותיות הערף שעומד אחרי הקדושה" (ליקוטי מוהר"ן, קמא, תורה קס"ג). זהו דיבור עקר, חסר פרטים, חסר פנים, חסר תקוה, ואינו מחבר. זהו הניגוד הגמור ליוהגדת לבנד". האר"י הקדוש רואה באופן מוחשי את גרונו של האדם כ'מצרים', ואת הדיבור היוצא מן האדם כיציאה מן המצר. מה הפלא אם כן שעם ישראל קיבל רשות להתחיל לדבר ולא הפסיק מאז! רשב"ג אומר: " כל שאמר שלשה דברים אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו....". ודוק, החובה אינה רק על האכילה אלא על האמירה. "דאמר שמואל: לחם עני - לחם שעונין עליו דברים הרבה", (פסחים לו ע"א).

סדר הוא ארגון!

במערכת מסודרת כל רכיב נמצא במקומו הנכון וכתוצאה מכך גם היחס בין רכיביה הופך להיות מוגדר. לדוגמה: אם יתברר כי בספר טלפונים שמות באות א' נדדו לאחר האות ב', היחס בין שמות האות א' לשמות האות ב' הופך. באנאלוגיה זו, מעשה הסדר בזמן התיקון כופה התפתחות או תהליך עד לסדר הנכון. מי שינסה לקצר דרכים לא יגיע לתכליתו. "וַיְהִי בְשֶׁלַח פְּרַעֲהָ אֶת־הָעָם ֶׁ וְלֹא־נָחַם אֱלֹהִים דֶּרֶךְ אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים כִּי קָרֹב הוּא כִּי אָמַר אֱלֹהִים כִּי־יִנָּחַם הָעָם בְּרֵאתָם מִלְחָמָה וְשָׁבוּ מִצְרָיִם". בלילה זה אנו עוברים תהליך נפשי של התפתחות בריאה בלי דילוגים. התהליך מחייב זמן כדי להגיע ל'סדר הנכון'. בלשון הלוריאנית 'שבירת הכלים' מבטאת את היציאה סדרי שבבריאיה ואנו מתבקשים לתקן זאת ברמה הלאומית ולא רק הפרטית. בלילה זה שבו שערי שמים פתוחים (הזוהר הקדוש), אנו מתבקשים באמצעות החוויות הרבות של ה'סדר' להתבונן בסדר שבבריאיה ולהבין כי נבחרנו לתפקיד מסוים על ידי בורא עולם. אנו צריכים לצאת מן הסדר של הקערה, הכוסות, וההגדה אל הסדר בריאה ההיסטוריוסופית.

חמץ הוא גם החמצה.

" כמעט קט היה העיקר ששתל אברהם נעקר וחוזרין בני יעקב לטעות העולם", (רמב"ם, ע"ז א, ג). עובדה זו בקשה התורה להדגיש באמצעות הסמל של אכילת המצה. ישראל היו על סף כליון (מ"ט שערי טומאה) שממנה היה קשה לצאת. ממצב נורא זה הם יצאו לגאולה. המרחק בין שקיעה נצחית בעולם הטומאה בגלל אובדן זהות לבין קדושה נצחית כעם סגולה היה עניין של רגע קטן בלבד. עוד מעט קט ובצקם הרוחני היה מתמיץ לעולמים. לולא החיפזון לא היתה גאולה. זהו ההבדל בין חמץ ומצה, הבדל של רגע קט.

הכל התרחש כל כך מהר. היותנו לעם בדרך על-טבעית איפשרה לחבר את היסוד הלאומי (=עם) ליסוד האמוני (=קבלת תורה) בפרק זמן של שבעה שבועות בלבד. הם הותכו זה בזה בבליץ אלוקי שהתחיל בחפזון עצום והסתיים למרגלות הר סיני, שם " כפה עליהם הר כגיגית". נמצאנו למדים כי יסוד הלאומיות הישראלית נלמד

כולו ממצוות איסור אכילת חמץ. לא החמצנו את הרגע הודות לרצונו של האל שבחר בנו כעם סגולה ולא איפשר את שקיעתנו לעולמים.